

**EXAMENUL NAȚIONAL DE DEFINITIVARE
ÎN ÎNVĂȚĂMÂNT**

**PROGRAMA
PENTRU
LIMBA ȘI LITERATURA RROMANI MATERNĂ, LIMBA
ȘI LITERATURA ROMÂNĂ ȘI UNIVERSALĂ PENTRU
COPII, METODICA PREDĂRII ACTIVITĂȚILOR ÎN
LIMBA RROMANI MATERNĂ ȘI METODICĂ PREDĂRII
ACTIVITĂȚILOR ÎN LIMBA ROMÂNĂ ÎN
ÎNVĂȚĂMÂNTUL PREȘCOLAR**

**EDUCATOARE/INSTITUTORI/PROFESORI PENTRU ÎNVĂȚĂMÂNTUL
PREȘCOLAR
(ÎNVĂȚĂMÂNT PREȘCOLAR ÎN LIMBA RROMANI MATERNĂ)**

**București
2020**

NOTĂ DE PREZENTARE

Programa se adresează educatoarelor, institutorilor și profesorilor din învățământul preșcolar, care s-au înscris și vor susține examenul de definitivare în învățământ.

În elaborarea programei s-au avut în vedere următoarele principii:

- principiul continuității formării inițiale, realizat prin evoluție în carieră și dezvoltare profesională;
- principiul coerenței modular-tematice a programei, asigurat prin articularea proiectării ei, prin modul de elaborare a competențelor generale și specifice, prin modul de selectare a conținuturilor ce vor face obiectul evaluărilor vizate, prin diversitatea formelor și a strategiilor evaluative sugerate pentru a fi utilizate în contextul acestor examinări;
- principiul adecvării și armonizării finalităților și a conținuturilor învățământului primar românesc cu direcțiile și spiritul schimbărilor din societate;
- principiul optimizării și inovării activității în învățământul preșcolar, prin asimilarea celor mai noi achiziții din științele educației și din științele conexe.

Programa pentru Examenul național de definitivare în învățământ a educatoarelor, institutorilor și profesorilor din învățământul preșcolar cu predare în limba rromani maternă vizează competențe abordabile din perspectiva dimensiunii cognitive, procedural-aplicative și atitudinale și propune o tematică ce corespunde tendințelor în evoluția disciplinelor.

Structura programei este următoarea:

- Notă de prezentare
- Competențele specifice a educatoarelor, institutorilor și profesorilor din învățământul preșcolar cu predare în limba maternă rromani;
- Tematica programei în următoarea ordine a disciplinelor:
 1. Limba și literatura rromani maternă,
 2. Metodica predării activităților în limba rromani maternă în învățământul preșcolar;
 3. Limba și literatura română și universală pentru copii;
 4. Metodica predării activităților în limba română în învățământul preșcolar.
- Repere bibliografice.

COMPETENȚELE PROFESIONALE³ ALE CADRULUI DIDACTIC DEBUTANT (EDUCATOARE/INSTITUTOR/PROFESOR PENTRU ÎNVĂȚĂMÂNTUL PREȘCOLAR)

Proiectarea activităților educaționale

CUNOȘTINȚE	ABILITĂȚI	ATITUDINI
<ul style="list-style-type: none"> - Cunoaște, decodifică, identifică elemente de curriculum (modele de proiectare curriculară, tipologia activităților și strategiilor didactice etc.) în activitatea instructiv-educativă în grădinița de copii - Utilizează un limbaj psihopedagogic științific. 	<ul style="list-style-type: none"> - Identifică nevoile de învățare ale preșcolarilor și stabilește obiective educaționale informative și formative în funcție de particularitățile de grup și individuale 	<ul style="list-style-type: none"> - Își asumă modul de organizare a unui demers didactic

Conducerea și monitorizarea procesului de instruire

CUNOȘTINȚE	ABILITĂȚI	ATITUDINI
<ul style="list-style-type: none"> - Cunoaște în mod elementar modul de organizare și conducere a activităților instructiv-educative. 	<ul style="list-style-type: none"> - Asigură adecvarea strategiilor de instruire la caracteristicile individuale și de grup ale preșcolarilor. 	<ul style="list-style-type: none"> - Se adaptează flexibil la condițiile curriculare concrete.

Evaluarea activităților educaționale

CUNOȘTINȚE	ABILITĂȚI	ATITUDINI
<ul style="list-style-type: none"> - Cunoaște funcțiile evaluării precum și unele metode și instrumente de evaluare specifice învățământului preșcolar. 	<ul style="list-style-type: none"> - Elaborează probe și instrumente de evaluare simple. 	<ul style="list-style-type: none"> - Manifestă disponibilitate de îmbunătățire a instrumentarului de evaluare folosit.

Integrarea și utilizarea TIC în educație

CUNOȘTINȚE	ABILITĂȚI	ATITUDINI
<ul style="list-style-type: none"> - Cunoaște terminologia specifică TIC și înțelege rolul interacțiunii dintre preșcolar – computer 	<ul style="list-style-type: none"> - Identifică unele activități sau secvențe de activitate care pot fi realizate cu ajutorul TIC 	<ul style="list-style-type: none"> - Proiectează, în condiții de autonomie restrânsă, unele secvențe de învățare care presupun utilizarea TIC

Cunoașterea, consilierea și tratarea diferențiată a preșcolarilor

CUNOȘTINȚE	ABILITĂȚI	ATITUDINI
<ul style="list-style-type: none"> - Cunoaște unele metode și tehnici de consiliere și tratare diferențiată a copiilor preșcolari 	<ul style="list-style-type: none"> - Reflectează asupra consecințelor ce decurg din aplicarea diferitelor metode și tehnici de consiliere și de tratare diferențiată a copiilor preșcolari 	<ul style="list-style-type: none"> - Manifestă deschidere pentru a experimenta noi metode și tehnici de cunoaștere și consiliere a preșcolarilor

Managementul grupei de preșcolari

CUNOȘTINȚE	ABILITĂȚI	ATITUDINI
<ul style="list-style-type: none"> - Cunoaște diferite teorii cu privire la asigurarea managementului grupei de 	<ul style="list-style-type: none"> - Creează un mediu ambiant plăcut pentru grupa de preșcolari care i-a fost 	<ul style="list-style-type: none"> - Este dispus să accepte sfaturi pentru mai buna organizare a mediului de

preșcolari	încredințată - Antrenează copiii în organizarea sălii și a mediului curricular	învățare și a grupei de preșcolari
------------	---	------------------------------------

Dezvoltarea instituțională a unității de învățământ preșcolar și dezvoltarea de parteneriate grădiniță - comunitate

CUNOȘTINȚE	ABILITĂȚI	ATITUDINI
- Cunoaște unele instituții din comunitatea locală care se află în legătură cu unitatea de învățământ preșcolar	- Realizează un schimb minimal de informații, prin diferite canale de comunicare, cu diferiți parteneri educaționali	- Se implică în stabilirea unor legături între grădiniță și comunitatea locală

Managementul carierei și al dezvoltării personale

CUNOȘTINȚE	ABILITĂȚI	ATITUDINI
- Cunoaște și înțelege cu obiectivitate nivelul propriei pregătiri profesionale	- Își elaborează proiecte de dezvoltare personală și profesională	- Manifestă o conduită (auto)reflexivă asupra activităților profesionale și personale

Cercetare educațională aplicativă

CUNOȘTINȚE	ABILITĂȚI	ATITUDINI
- Cunoaște unele modele de elaborare a design-ului unei cercetări educaționale	- Elaborează micro-proiecte de cercetare educațională în condiții de asistență și consiliere metodologică	- Manifestă o atitudine favorabilă față de cercetarea educațională

COMPETENȚE SPECIFICE:

Candidații vor dovedi formarea următoarelor competențe specifice:

- identificarea temei și a modului de reflectare a acesteia în textele studiate;
- identificarea și analiza principalelor componente de structură, de compoziție și de limbaj specifice textului narativ;
- identificarea și analiza principalelor componente de structură și de limbaj specifice textului dramatic;
- identificarea și analiza elementelor de compoziție și de limbaj în textul liric;
- utilizarea normelor ortografice, ortoepice, de punctuație, morfosintactice și folosirea adecvată a unităților lexicosemantice, compatibile cu situația de comunicare;
- utilizarea relațiilor de sinonimie, antonimie, omonimie, polisemie în organizarea mesajului scris;
- elaborarea unei argumentări scrise pe baza textelor studiate;
- utilizarea unui lexic diversificat, recurgând la categoriile semantice studiate și la mijloacele de îmbogățire a vocabularului, pentru exprimarea nuanțată;
- utilizarea categoriilor gramaticale învățate, în diverse tipuri de propoziții, prin folosirea unor tehnici eficiente de activitate intelectuală;
- identificarea organizării morfologice și sintactice a textelor realizând corelații inter-/intradisciplinare.

1. TEMATICA PENTRU DISCIPLINA DE SPECIALITATE - LIMBĂ ȘI LITERATURĂ RROMANI

I. Limba rromani

Limba rromani comună și teoria straturilor dialectale de evoluție istorică

- Limba rromani comună.
- Dialectele rrome din spațiul geografic românesc și relația lor cu cele trei straturi dialectale rrome: *Stratul I* (dialectul rromilor “ursari”, “spoitori” și “carpatici”), *Stratul II – III* (dialectul rromilor “căldărari”, “geambași”, “lovari”).

Fonetică și fonologie

- Sistemul vocalic și consonantic al limbii rromani.
- *Transformări* (accidente, alterări) *fonetice*: afereza, anaptixa/ epenteza, apocopa, asimilarea, asurzirea (afonizarea), contragerea, dobândirea atipică a aspirației, eliziunea, haplogia, metateza, paragoga, pierderea aspirației, proteza, sincopa ș.a.
- Trecerea lui *v* în semiconsoana *w* și efectele sale. Trecerea grupurilor *-vn-* și *-pn-* în *-mn-/ -m-* și efectele sale. Trecerea, în dialectul rromilor căldărari, a vocalei *-i-* în varianta fonetică *-î-*, respectiv, trecerea lui *-e-* în *-ë-*.
- Opozițiile *čh/ ś* și *ʒ/ ž*.
- Valorile semantice ale vocalelor *a* și *o* în dihotomia “apropiere/ depărtare”.
- Alfabetul oficial al limbii rromani.
- Valorile literelor postpoziționale *-q-*, *-θ-* și *-ç-*.
- Diftongii.

Vocabular

- *Vocabularul* fundamental și masa vocabularului.
- Sensul propriu și sensul figurat.
- Relații semantice între cuvinte (sinonime, antonime, omonime).
- *Structura lexicală a limbii rromani comune*. Lexicul rrom: *indian*, *prebalcanic* (elemente afgane, persane, armenesti, osete, gruzine, kurde etc.), *balcanic* (elemente turcești, grecești, sud-slave/ bulgărești și sârbești/ românești), *neologic*. Elemente rrome cu origine necunoscută în limba rromani comună.
- *Modalități de îmbogățire a lexicului limbii rromani comune* (1. mijloacele interne de îmbogățire (derivarea – cu sufixe și prefixe – și compunerea); 2. mijloacele externe de îmbogățire: împrumuturile și calcul lingvistic). Rolul sufixelor –pen /-mos, -ar/-ăr-, -lin, -no, -utno, -(v)alo, -utro, -isar-/ -izel ș.a. Perspectiva creațiilor independente în limba rromani. Principiile moderne de lexicalizare a limbii rromani.
- *Lexicografie*. Tehnica de redactare lexicografică utilizată în elaborarea glosarelor, lexicoanelor, vocabularelor și a dicționarilor rrome.

Morfologie

- Obiectul morfologiei.
- *Părțile de vorbire flexibile*: *articolul* (hotărât și nehotărât), *substantivul*: tipuri de substantive; *articolul*; *adjectivul*: tipuri de adjective; *pronumele*: tipuri de pronume; *numeral*: tipuri de numere; *verbul*: conjugarea verbului rrom (moduri, timpuri, persoane, număr), conjugarea verbelor împrumutate, ce conțin suf. - isar-; verbe tematice și atematice.
- *Părți de vorbire parțial flexibile*: *adverbul*;
- *Părți de vorbire neflexibile*: *postpoziția*, *prepoziția*, *conjuncția*, *interjecția*.

Sintaxă

- *Părțile de propoziție*: subiectul, predicatul, atributul, complementul.
- *Sintagma*.
- *Propoziția*: tipologia propozițiilor neîncadrate; tipologia propozițiilor încadrate în frază: subordonate necircumstanțiale; subordonate circumstanțiale.

- Fraza: tipuri de fraze.

II. Literatura rromani, literatură pentru copii

a. Cultura rromani tradițională și folclorul rrom

- *Conceptele fundamentale* și analiza acestora: societate, comunitate, grup, etnie, stat, națiune, minoritate națională, prejudecată, etichetare, stereotip, distanță socială, excludere socială, discriminare, rasism, politică pozitivă/măsură afirmativă, capital uman, capital simbolic, identitate, imagine socială, imagine de sine, stimă de sine, stigmat social, asimilare/aculturație, separare, segregare, integrare socială, incluziune socială, interculturalitate, multiculturalism, transculturalitate, incluziune etno-educațională, autonomie culturală, federalism cultural, globalizare, localism etc.
- Rădăcinile culturale ale rromilor: cultură și civilizație veche indiană: *Cadrul istorico-geografic de formare a civilizației vechi indiene și date generale despre India*. Lecțiile Indiei. *India predravidiană și India dravidiană. India ariană*. Realitățile culturale și lingvistice din vechea Indie - locul de obârșie a proto-rromilor. *India vedică. De la India vedică la India brahmanică. India upanișadică. India hinduistă. India buddhistă. India jainistă. India epopeilor. India clasică*. Rromii și limba rromani în context indian. Originea poporului rrom - *realitate și legendă (Kanauj)*. Teorii privind exodul proto - rromilor din spațiul vechi indian. Drumul proto-rromilor spre Europa (*dovezi lingvistice, repere istorico-geografice, argumente etnologice etc.*). Cultura tradițională indiană și cultura tradițională rromă – *moșteniri culturale*.
- *Determinări istorice ale identității rromilor din România: sclavia, Dezrobirea, perioada interbelică și începuturile mișcării rromilor, Holocaustul/O Samudaripen, rromii în perioada regimului socialist, rromii în prezent, perspective de viitor: rromii ca cetățeni, grup social vulnerabil, minoritate națională, națiune non-teritorială*.
- *Cultura materială a rromilor - meșteșug și reprezentare*: Coordonate istorice și premise metodologice ale heteroidentificării. Prelucrarea metalelor. Prelucrarea lemnului. *Meserii pierdute*: Prelucrarea osului. Prelucrarea pieilor de animale. *Între emblematic și stigmatizant*: Lăutăria. Magia.
- *Identitatea spirituală a rromilor: Nomadismul* – model cultural și strategie de supraviețuire: fond psihologic și practică socială. Nomadism și sedentarism. Semnificații de fond cutumiar. Perspective istorice asupra migrației. Migrația rromilor - fenomen contemporan. *Familia extinsă* – model de auto-identificare. Politețea rituală. *Tipologii și structuri conceptuale ale dinamicii înrudirii. Dreptul cutumiar*: divanul, *kris rromani*: judecata de pace, formele de control și sancțiune socială/divină. *Obiceiurile din ciclul familial sau riturile de trecere* (generalități, structuri magico-ritualice): nașterea, nunta, moartea. *Limbaje rituale premaritale și nupțiale. Rromanipen-ul și mistica purității. Nașterea, copilul și treptele inițiatice*. Modele educaționale de referință. *Imagini ale morții și cutume funerare. Elemente de magie și astrologie. Complexe ritualice/sărbători din ciclul calendaristic*: a) specifice rromilor (legarea ploilor, Joia Verde, Herdelezi/Gurbanul/Păștele spoitoresc); b) la care actanții sunt rromi (Vasilca, Paparudele); c) comune cu nerromii, dar cu elemente specifice (Anul Nou, Crăciunul, Lăsata Secului, Păștele etc.). *Modele de gândire*: spațiu și timp, dualism, asimilare și delimitare față de valorile religioase; credințe și mituri; complexe și practici magico-ritualice și relația cu supranaturalul; conturarea unui posibil sistem axiologic (forme, valori, factori determinanți). *Elemente de port tradițional* (diferențieri pe subgrupuri). *Tipuri de relații intra- și extra-comunitare. Pattern-uri care formează imaginile autoreferențiale. Modele de viață comunitară în zone compacte și mixte în mediul rural și urban. Conservare și evoluție*: mutații și factori determinanți.
- *Folclorul rrom*: Tipologie – specii folclorice: *folclor ritual (legat de riturile de trecere: cântecul/orația de nuntă, strigătura de nuntă, cântecul de leagăn, bocetul; legat de*

sărbătorile calendaristice: colinda, cântecele de Anul Nou: capra, ursul; *legat de magia reparatorie*: cântecul de legare a ploii, cântecul Paparudei sau *atributivă*: descântecul, zicerile de Herdelezi/ Gurban/ Paștele spoitoresc, cântecul Vasilcăi) și *folclor neritual* (miturile, basmul, povestirea, balada, cântecul liric, ghicitorile, zestrea paremiologică: proverbe, zicători). Folcloristica rromă (Constantin Bățălan). *Analiza textului folcloric rrom*.

b. Literatura rromani cultă

- *Literatura rromani în context internațional: Literatura rromilor în fosta URSS și în statele apărute după destrămarea acesteia* (Rusia, Bielorusia, Ucraina, Moldova și Letonia). *Literatura rromilor în fosta Iugoslavie și în statele succesoare ei* (Macedonia, Serbia și Muntenegru, Bosnia - Herțegovina, Croația, Slovenia). *Literatura rromilor în: Bulgaria, România, Ungaria, Cehia și Slovacia, Polonia, Austria, Germania, Elveția, Italia, Franța, Spania, Marea Britanie, Suedia și Finlanda*. Experiența teatrelor rrome "Romen" (URSS), "Phralipen" și TKO (Macedonia, ulterior Germania).
- *Exemplificări din creațiile autorilor rromi din diferite țări*: O Dragano le Trumpesqo - Jevremović (Austria), Jorge Bernal (Argentina), Vejo Baltzar (Finlanda), Mateo Maximoff, Dragana Stefanović (Franța), Santino Spinelli (Italia), Rajko Djurić (Iugoslavia, Germania, Serbia), Kujtim Paćaku (Kosovo), Slobodan Brebeski, Bairam Haliti (Serbia), Leksa Manus (Letonia), Eslam Drudak, Dizoran Zekir (Macedonia), Donald Kenrick, Gratan Puxon (Marea Britanie), Galjus Orhan (Olanda), Bronisława Weis = Papușa, St. Stankievicz = Stahiro (Polonia), E. Cervenaková, Tera Fabianová, Bartolomej Daniel (Republica Cehă), Dezider Banga, A. Horvatová (Republica Slovacă), Al. Pankov, Nina Vinkova, Romka Demeter (Rusia), Katarina Taikon (Suedia), Bari Károly, Daróczi Choli Jóysi (Ungaria).
- *Literatura rromani și despre rromii din România. Scriitori români care au scris despre rromi*: Vasile Alecsandri, Dimitrie Bolintineanu, Cezar Bolliac, Mihail Sadoveanu, Ion Agârbiceanu, Zaharia Stancu, Mircea Eliade, Vasile Voiculescu, Eugen Barbu etc. *Scriitorii rromi și creația lor*: Gh. Păun-Ialomițeanu, Luminița Mihai Cioabă, Alexandru Ruja-Gribussy, Irina Gabor-Zrinyi, Ștefan Fuli, Gelu Măgureanu, Mircea Lăcătuș, Delia Grigore, Valerică Stănescu etc.

Bibliografie

I. Limba rromani

1. **Sarău, Gheorghe 2009**, *Struktură rromane čhibăqe. Structuri ale limbii rromani*, București: Editura Universității din București, 172 p.
2. **Sarău, Gheorghe 2004**, *Rromani leksikologija (Lexicologie rromă)*, București: Editura Universității din București, 138 p.
3. **Sarău, Gheorghe 2002**, *Limba rromani (Morfologie și sintaxă)*, București: Universitatea București, CREDIS, 232 p.
4. **Sarău, Gheorghe 2002**, *Stilistika limbii rromani în texte (Antologie de traduceri și redactări). I stilistika e rromane čhibăqi teksturenthe (Amboldimatenqi aj redakcienqi antologija)*, București: Universitatea București, Editura CREDIS, 152 p. + 142 p. = 294 p. [curs bilingv destinat studenților rromi de la secția de învățământ deschis la distanță "institutori – profesori de limba rromani"; v. și www.edu.ro]
5. **Sarău, Gheorghe 2008**, *Curs practic de limba rromani pentru toți*, București: Sigma [Colecția „Biblioteca rromă, nr. 8"], 208 p., cu CD și cheia exercițiilor.
6. **Sarău, Gheorghe 2008**, *Rromii. Incursiune în istoria și limba lor*, București: Editura Sigma, 206 p. [Colecția Biblioteca Rromă, nr. 7].
7. **Sarău, Gheorghe 2001**, *Rromii și limba rromani în context indian*, în cursul universitar "Mircea Itu și Julieta Badiu: Cultură și civilizație indiană", București: CREDIS, p. 127 -

- 146 [capitol preluat, în adaptare, din lucrarea: Gheorghe Sarău, *Rromii, India și limba rromani* (București: Kriterion, 1998).
8. *** **Manualele de Limba și literatura rromani pentru clasele I-IV și pentru cl. V-X, editate în perioada 2005- 2020:**
 9. **Sarău, Gheorghe; Cordovan, Ionel; Stănescu, Camelia 2015, *Limba și literatura rromani. Manual pentru clasa I*. I rromani čhib thaj i literatūra vaś i jekhto klăsa, București: Editura Sigma, P I + P II și variantă electronică.**
 10. **Sarău, Gheorghe, Cordovan, Ionel 2018, *Comunicare în limba maternă rromani. Manual pentru clasa a II-a*. Vakăripen anθ-i rromani dajaqi čhib – pustik vaś i dujto klăsa, București: Editura Didactică și Pedagogică.**
 11. **Cordovan, Ionel, Sarău, Gheorghe, Cordovan, Noemi 2020, *Limba și literatura rromani. Manual pentru clasa a III-a*. I rromani čhib thaj i literatūra vaś i trino klăsa, București: Editura Sigma.**
 12. **Sarău, Gheorghe, Cordovan, Ionel, 2018, *Limba și literatura rromani. Manual pentru clasa a IV-a*. I rromani čhib thaj i literatūra vaś i štarto klăsa, București: Editura Didactică și Pedagogică.**
 13. **Sarău, Gheorghe, Cordovan, Ionel, 2018, *Limba și literatura rromani. Manual pentru clasa a V-a*. I rromani čhib thaj i literatūra vaś i panžto klăsa, București: Editura Didactică și Pedagogică.**
 14. **Cordovan, Ionel, Sarău, Gheorghe, Cordovan, Noemi 2020, *Limba și literatura rromani. Manual pentru clasa a VI-a*. I rromani čhib thaj i literatūra vaś i šovto klăsa, București: Editura Didactică și Pedagogică.**
 15. **Moise Gabriela, Căldăraru Marius, Sarău Gheorghe 2008, *Manual de limba și literatura rromani, clasa a VII-a*, București: Editura Vanemonde.**
 16. **Borcoi Jupiter, Sarău Gheorghe, Pandelică Nicolae, 2009, *Manual de limba și literatura rromani, clasa a VIII-a*, București: Editura Vanemonde.**
 17. **Sarău, Gheorghe 2006, *Limba și literatura rromani. Manual pentru clasa a IX-a. I rromani čhib thaj i literatūra (vaś i enăto klăsa)*, București: Editura Sigma.**
 18. **Sarău, Gheorghe; Cordovan, Ionel 2011, *I rromani čhib thaj i literatūra vaś o deśto siklōvipnasqo berś*. Limba și literatura rromani. Manual pentru anul X de studiu, București: Vanemonde.**
 19. *** **Dicționare, ghiduri de conversație**
 20. **Sarău, Gheorghe 2012, *Dicționar român-rrom*. Colecția „Biblioteca rromă” – nr. 9, București: Editura Sigma, 288 p.**
 21. **Sarău, Gheorghe 2006, *Dicționar rrom - român*, București: Editura Sigma, 224 p.**
 22. **Sarău, Gheorghe, Cordovan, Ionel 2016, *Gid de conversație roman - rrom – englez - maghiar*, Oradea: Editura Primus.**

II. Literatură rromani

a. *Cultura rromani tradițională și folclorul rrom*

1. **Achim, Viorel 1998, *Țigani în istoria României*, București: Editura Enciclopedică.**
2. **Andreescu, Gabriel 2004, *Națiuni și minorități*, Editura Polirom, Iași.**
3. **Bățalan, Costică 2002, *Rromane taxtaja*. Nestemate din folclorul rromilor, Editura Kriterion, București – Cluj, Colecția “Biblioteca rromă” nr. 9, 220 p.**
4. **Benbassa, Esther; Attias, Jean-Christophe 2005, *Ura de sine*, Editura Est, București.**
5. **Bruna, Zani; Palmonari, Augusto (coord.) 2003, *Manual de psihologia comunității*, Editura Polirom, Iași.**
6. **Burtea, Vasile 2002, *Rromii în sincronia și diacronia populațiilor de contact*, București: Editura Lumina Lex.**
7. **Cernat, Vasile 2005 *Psihologia stereotipurilor*, Editura Polirom, Iași.**

8. **Chiciudean, Ion; Halic, Bogdan Alexandru 2003, *Imagologie. Imagologie istorică*, Editura comunicare.ro, București.**
9. **Constantinescu, Barbu Dr. 1878, *Probe de limba și literatura ȝiganilor din România*, București.**
10. **Constantinescu, Barbu 2000, *Probe de limba și literatura rromilor din România*, București-Cluj: Kriterion, 240 p. [Reeditarea ediției din anul 1878; Ediție îngrijită de: Gheorghe Sarău, Corneliu Colceriu și Dana Dudescu. Notă asupra ediției: Gheorghe Sarău; Prefața: Adina Potochin; Normalizarea textelor în alfabetul limbii rromani comune: Corneliu Colceriu, Dana Dudescu, Gheorghe Sarău, studenții Alin Bucă și Nyitrai Reka. Versificarea cântecelor în limba română: Letiția Mark, Adina Potochin, Claudia Cioc, Gheorghe Sarău [Biblioteca rromă nr. 6].**
11. **Copoiu, Petre 1996, *Rromane paramică*, București: Editura Kriterion.**
12. **Curelaru, Mihai 2006, *Reprezentări sociale*, Editura Polirom, Iași.**
13. **Dumitrescu, Doru; Căpiță, Carol; Manea, Mihai /.../ [coord.:] 2008: *Istoria minorităților naționale din România. Material auxiliar pentru profesorii de istorie*”, București: Editura Didactică și Pedagogică, R. A., 280 p..**
14. **Etzioni, Amitai 2002, *Societatea monocromă*, Editura Polirom, Iași.**
15. **Ferreol, Gilles; Jucquois, Guy 2005, *Dicționarul alterității și al relațiilor interculturale*, Editura Polirom, Iași**
16. **Fraser, Angus 1992, *The Gypsies*, London: Blackwell Publishers Ltd.**
17. **Furtună, Adrian-Nicolae, Grigore, Delia, Neacșu, Mihai 2007, *Rromii în căutarea stimei de sine*, București: Centrul Rromilor “Amare Rromentza” – Editura Vanemonde.**
18. **Gavreliuc, Alin 2006, *De la relațiile interpersonale la comunicarea socială. Psihologia socială și stadiile progresive ale articulării sinelui*, Editura Polirom, Iași.**
19. **Grigore, Delia 2001, *Curs de antropologie și folclor. Introducere în studiul elementelor de cultură tradițională ale identității rrome contemporane*, București, Universitatea București: Editura CREDIS, 182 p.; v. și www.edu.ro**
20. **Hancock, Ian F. 2002, *We are the Romani People / Ame sam e rromane džene*, Hatfield: University of Hertfordshire Press.**
21. **Ionescu, Vasile 2000, *Robia ȝiganilor în Țările Române. Moldova. Rromii din România – studii și documente istorice*, București: Editura Centrului rromilor pentru politici publice „Aven amentza”.**
22. **Itu, Mircea 2003, *Cultură și civilizație veche indiană*, Prefață: Gheorghe Sarău, București, Editura Universității București, 243 p.**
23. **Itu, Mircea; Moleanu, Julieta 2001, *Cultură și civilizație indiană*, București: Universitatea București - Editura CREDIS, 208 p.; v. și www.edu.ro**
24. **Iacob, Luminița Mihaela 2003, *Etnopsihologie și imagologie*, Editura Polirom, Iași.**
25. **Kenrick, Donald 1998, *Romii: Din India la Mediterana. Migrația rromilor*, București: Editura Alternative, 56 p.**
26. **McGraw, Phillip C. , 2003, *În căutarea sinelui*, Editura Curtea Veche, București.**
27. **Mihăilescu, Vintilă 2007, *Antropologie. Cinci introduceri*, Editura Polirom, Iași.**
28. **Neculau, Adrian 2004 *Manual de psihologie socială*, Editura Polirom, Iași.**
29. **Neculau, Adrian (coord.) 1996, *Psihologie socială. Aspecte contemporane*, Editura Polirom, Iași.**
30. **Petcuț, Petre 2015 *Rromii. Sclavie și libertate*, Centrul National de Cultura a Rromilor – Romano Kher.**
31. **Petcuț, Petre, Grigore, Delia, Sandu, Mariana 2005, *Istoria și tradițiile minorității rromilor*, București: Editura Sigma.**
32. **Sarău, Gheorghe 2008, *Rromii. Incursiune în istoria și limba lor*, București: Editura Sigma, 206 p. [Colecția Biblioteca Rromă, nr. 7].**

33. **Sarău, Gheorghe 1998**, *Rromii, India și limba rromani*, [Colecția " Biblioteca rromă", nr. 4], București: Kriterion, 268 p.;v. și www.edu.ro
34. **Tarde, Gabriel 2007**, *Opinia și mulțimea*, Editura Comunicare.ro, București.
35. **Zamfir, Cătălin; Vlăsceanu, Lazăr [coord.] 1993**, *Dicționar de Sociologie*, Editura Babel, București.

b. Literatura rromani

1. **Djurić, Rajko 2002**, *Istoria literaturii rrome. I història e rromane literaturaqi*. Traducător: Sorin Georgescu; referent, redactor, tehoredactor: Gheorghe Sarău], București: Universitatea din București, Editura CREDIS, 182 p.; v. și www.edu.ro
2. **Ionescu, Vasile [selectie, note și postfață de ...] 2000**, *O mie de ani de singurătate*. Rromii în proza românească, București: Editura "Aven Amentza", 629 p. [antologie], "Restituiri" I.
3. **Sarău, Gheorghe 1995**, *Culegere de texte în limba rromani*, [ediția 1995 sau oricare altă ediție ulterioară] București: E.D.P. - R. A., 188 p.
4. **Sarău, Gheorghe 2008**, *Bibliografie rromi*, 120 p., ca material suplimentar, pe DVD, la vol. „Dumitrescu, Doru; Căpiță, Carol; Manea, Mihai /.../ [coord.:] *Istoria minorităților naționale din România*. Material auxiliar pentru profesorii de istorie" (București: Editura Didactică și Pedagogică, R. A., 280 p.).
5. **Sarău, Gheorghe 2012**, *Cronica rromă (1990-2011). Ediția I*, București: Editura Universității din București, 274 p.
6. **Sarău, Gheorghe 2015**, *Bibliografia rromă (1990-2014)*, București: Editura Universității din București.
7. *** *Manualele de Limba și literatura rromani pentru clasele I-IV și pentru cl. V-X, editate în perioada 2005- 2020 (v. secțiunea Limbă rromani)*

2. TEMATICA PENTRU METODICA PREDĂRII LIMBII ȘI LITERATURII RROMANI MATERNE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PREȘCOLAR

- Abordarea textului literar destinat copiilor de vârstă preșcolară (ghidarea copiilor preșcolari spre receptarea și înțelegerea adecvată a textului literar specific);
- didactica textului literar epic și a textului dramatic, precum și didactica poeziei.
- Abordarea textului nonliterar (științific, publicistic, publicitar) din perspectiva caracteristicilor stilurilor funcționale și a funcțiilor comunicării;
- Rolul educatoarei în conturarea unor modele de exprimare și a unor atitudini care facilitează comunicarea;
- Soluții de prevenire și depășire a blocajelor în comunicare (tehnici de ascultare activă, învățare prin cooperare, tehnici nonverbale și de exprimare a sentimentelor etc.);
- Tipuri de întrebări și adecvarea acestora la tema abordată;
- Abordarea limbajelor diferitelor arte / științe din perspectiva codurilor specifice ale acestora (muzică, pictură, sculptură, cinematografie / fotografie, astrologie, geografie, heraldică etc.).
- Strategii de învățare și exersare a ascultării active la preșcolari;
- Strategii de învățare și exersare a alcătuirii diverselor tipuri de discurs oral în perioada preșcolarității (povestirea, rezumatul, caracterizarea, dialogul, monologul, rimele, interviul).

Bibliografie

1. Crețu, T., Psihologia vârstelor, Editura CREDIS, Universitatea București, 2001, vezi și www.credis.ro
2. Cucuș, C. (coord.), Psihopedagogie pentru examenul de definitivare și grade didactice, Editura Polirom, Iași, 1998

3. Ilica, A., Cozma, J., Preda, V., Soriteu, E., Kelemen G., *Didactica învățământului preșcolar*, Editura U.A.V., Arad, 2005
4. Iucu, R. B., Manolescu, M., *Pedagogie*, Editura Fundației “Dimitrie Bolintineanu”, București, 2001
5. ***Curriculumul pentru educație timpurie 2019

3. LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ ȘI UNIVERSALĂ PENTRU COPII

I. LIMBA ROMÂNĂ

Fonetică și vocabular

- Nivelul fonetic. Pronunțarea corectă a cuvintelor.
- Vocale. Semivocale. Consoane. Diftong. Triftong. Hiat.
- Despărțirea cuvintelor în silabe.
- Omografe, omofone. Accentul.
- Derivarea. Cuvântul de bază. Rădăcină. Sufixe diminutive și augmentative.
- Arhaisme. Regionalisme. Neologisme. Împrumuturile (din/în limba română în/din limba maternă; alte împrumuturi)
- Paronimele frecvente. Pleonasmul.

Părți de vorbire – părți de propoziție (funcții sintactice)

- Expriarea unei acțiuni, stări și existențe Verbul în propoziție.
- Expriarea obiectului direct, indirect și a circumstanțelor (prepoziția, locuțiunea prepozițională). Substantivul în propoziție.
- Expriarea însușirilor. Adjectivul în propoziție. Forme ale superlativului.
- Pronumele în propoziție.
- Numeralul. Expriarea cantității și a ordinii.
- Adverbul în propoziție.
- Interjecția. Expriarea emoțiilor și a sunetelor din natură.

Propoziția

- Expriarea raporturilor de coordonare și subordonare (conjunția și prepoziția)
- Propoziția principală/propoziția secundară.

Fraza

- Propoziția regentă/elementul regent.

II. LITERATURA ROMÂNĂ ȘI UNIVERSALĂ PENTRU COPII

- Literatură pentru copii. Definiții. Caracteristici.
- Principalele genuri și specii literare, accesibile școlarilor mici:

1. Creația populară

- Folclorul copiilor (cântece formulă, recitative, numărători)
- Colinde, proverbe, zicători, ghicitori
- Basme populare culese și prelucrate de Petre Ispirescu: *Greuceanu*, *Prâslea cel Voinic* și *merele de aur*

2. Creația cultă

a. Genul liric:

- **poeziile copilăriei** (Ana Blandiana, *Întâmplări din grădina mea*; Passionaria Stoicescu, *Jocuri-poezii despre ce poți fi*)
- **poezia despre natură și viețuitoare** (Mihai Eminescu, *Somnoroase păsărele*; Elena Farago, *Cățelușul șchiop*).

b. Genul epic

- **în versuri:**
 - **fabula** (Alec Donici, *Musca la arat*; Jean de La Fontaine, *Greierele și furnica*)
 - **balada** (George Topîrceanu, *Balada unui greier mic*)
- **în proză:**
 - **schita** (I.L. Caragiale, *D-l Goe, Vizită*)
 - **povestirea** (Emil Gârleanu, *Fricosul*; Mihail Sadoveanu, *Dumbrava minunată*)
 - **legenda** (Călin Gruia, *Povestea florii-soarelui*)

- **basmul cult** (Barbu Ștefănescu-Delavrancea, *Palatul de cleștar*; Ioan Slavici, *Zâna zorilor*; Hans Christian Andersen, *Rățușca cea urâtă*)

BIBLIOGRAFIE

I. Limba română

1. *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, Ediția a II-a revăzută și adăugită (2005), Editura Univers Enciclopedic, București
2. Gheorghe, M., (2009), *Limba română. Probleme teoretice și aplicații*, Editura Universității Transilvania din Brașov
3. Golopenția S., (2017), *Acțiune, interacțiune, identitate, studii de pragmatică lingvistică*, Editura Academiei Române (cap. Româna globală)
4. Pană-Dindelegan, G. (coord.), (2019), *Gramatica limbii române pentru gimnaziu*, Editura Univers Enciclopedic Gold, București
5. <https://www.eursc.eu/Syllabuses/2015-01-D-45-ro-2.pdf>
6. <https://www.observatoireplurilinguisme.eu/ro/>

II. Literatura română și universală pentru copii

1. Balazs, L., (2003), *Folclor. Noțiuni generale de folclor și poetică populară*, Editura Scientia, Cluj-Napoca
2. Călinescu, G., (2003), *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Semne, București
3. Ciopraga, Constantin, (1997), *Personalitatea literaturii române*, ed. a II-a, revăzută și adăugită, Institutul European, Iași
4. Norel, M., (2012), *Literatură română și literatură pentru copii*, (<https://www.studocu.com/ro/document/universitatea-transilvania-din-brasov/english-literature/note-de-curs/literatura-romana-pt-copii-m-norel/4986179/>)
5. *** *Limba Română*, revistă de știință și cultură, Chișinău (www.limbaromana.md)
6. *** Curriculum pentru educația timpurie (în vigoare)
7. www.encyclopediavirtuala.ro
8. <http://ro.literaryframework.eu/>
9. www.romanianvoice.com/poezii/
10. www.cartiaudio.eu
11. www.biblior.net

4. METODICA PREDĂRII ACTIVITĂȚILOR DE LIMBĂ ROMÂNĂ ÎN GRĂDINIȚELE DE COPII CU PREDARE ÎN LIMBILE MINORITĂȚILOR

TEMATICA

- Clasificarea și structura activităților de joc didactic. Metodica desfășurării lor.
- Povestirile copiilor (repovestirile și povestirile create de copii). Metodica desfășurării lor.
- Memorizările. Clasificare. Structură. Metodica desfășurării lor.
- Structura activității de lectură după imagini. Valori formative.
- Convorbirea. Tematică. Structură. Metodica desfășurării lor.
- Jocuri de creație, cu subiecte din povești și basme. Valori formative.

BIBLIOGRAFIE

1. Brate, Rodica, (2014) *Limba și literatura română/universală pentru copii. Metodica predării limbii române: definitivat, gradul II: învățători, institutori, profesori (în limbile minorităților)*, Editura Universității Lucian Blaga, Sibiu

2. Bogart, C., Delmarle, S., Preda, V. (2012), *Formarea competențelor în grădiniță: o altă perspectivă asupra timpului școlar*, Editura Aramis Print, București
3. Brănișteanu R., Chira E., (2011), *Paradigme ale integrării curriculare în grădiniță*, Editura Delta Cart Educațional, Pitești
4. Glava, A., Tătaru, L., Chiș, O. (2014). *Piramida cunoașterii. Repere metodice în aplicarea curriculumului preșcolar*, Editura Diamant, Pitești
5. Ionescu, M. (coord.) (2010). *Repere fundamentale în învățarea și dezvoltarea timpurie a copilului de la naștere la 7 ani*, Editura Vanemonde, București
6. Norel, M., Bota, O., A. (2013). *Didactica domeniului experiențial limbă și comunicare*, Cluj-Napoca, Asociația de Științe Cognitive din România
7. Păiș-Lăzărescu, M., Tudor, S. L., Stan, M. M. (2015). *Mentorat în didactica învățământului preșcolar și primar*, Editura Sitech, Craiova
8. Preda, V., Breben, S., Gongea, E., Mitrulescu, V. (2009). *Învățarea bazată pe proiecte. Auxiliar didactic pentru aplicarea noului curriculum*. Editura Arves, Craiova
9. Vărășmaș, E. (2014). *Educația timpurie*. Editura Arlequin, București
10. *** *Curriculum pentru educația timpurie* (în vigoare)
11. <http://educatiaccontinua.edu.ro/repere-metodologice.html>